

DISKRIMINERINGEN

Hvordan utfordrer CRPD Norge?

3.12.2021 Mad in Norway

Berit Vegheim

Stopp Diskrimineringen – IL Norge

post@stopdisk.no mobil: 90196325

DISKRIMINERINGEN

Stopp Diskrimineringen

- **Borgerrettsstiftelse/menneskerettsperspektiv**
- **Formål: sterkt og effektivt rettslig vern mot diskriminering av funksjonshemmede**
- **Arbeidsmåte: Politisk påvirkning, kartlegging, kompetanse- og nettverksbygging, samarbeid**
- **Undervisning, formidling, rådgivning**
- **Produksjon: faglige artikler og innlegg**

DISKRIMINERINGEN

Stortingsmelding nr. 10 (2014-2015):

Menneskerettighetene er individets rettigheter overfor myndighetene i landet, og det er myndighetenes ansvar at innbyggernes rettigheter blir ivaretatt. Menneskerettighetene gir dermed et vern mot maktmisbruk og er grunnleggende byggesteiner i et demokratisk samfunn.

Hovedutfordringen i dag er å bidra til økt nasjonal etterlevelse av menneskerettighetsforpliktelsene.

Mangelfull gjennomføring av forpliktelser kan skyldes manglende politisk vilje. Myndighetene i mange land ser på menneskerettighetene som en potensiell trussel mot sitt maktgrunnlag,

DISKRIMINERINGEN

Vi ser en global trend der menneskerettigheter,
trofrihet og *rettighetene til minoriteter* er
under betydelig press. Hun sier at det er
illustrerende for den negative trenden at
*«enkelte land og ledere åpenbart ikke lenger
opplever det som særlig ubehagelig å få åpen
kritikk i internasjonale fora for sine brudd på
menneskerettighetene»*

Høring av Norge 25-26/3 2019

- Rapportering hvert 4 år, første gang i 2019
- M. Buntan: I admit that I'm very shocked, that you do not intend to incorporate the CRPD into your domestic law, causing me to wonder if disability rights is, indeed, at the same and equal level of human rights when compared to other international human rights treaties

DISKRIMINERINGEN

To typer rettigheter

Sivile og politiske: SP – rettigheter du har fra fødselen som ikke kan tas fra deg

SP skal beskytte borgerne mot maktmisbruk: kontroll, inngrep og overgrep fra staten

Økonomiske, sosiale og kulturelle: ØSK – rettigheter som innfris gradvis i forhold til den enkelte statsparts ressurser og potensial

DISKRIMINERINGEN

Universelle menneskerettigheter

3 konvensjoner

- **SP – konvensjonen om sivile og politiske rettigheter 1972**
- **ØSK – konvensjonen om økonomiske kulturelle og sosiale rettigheter 1972**
- **EMK- den europeiske menneskerettighetskonvensjonen 1950**

CRPD i kraft 3. mai 2008

**Convention on the Protection and Promotion of the
Rights and Dignity of Persons with Disabilities
Ratifikasjoner: CRPD:184 Tilleggsprotokoll: 100
Norge i 2013. Ikke tilsluttet valgfri protokoll
som gir individuell klagerett til CRPD-komiteen**

**Norge avga to tolkningserklæringer: art 12 og
art 14 som forbyr hhv. fratakelse av rettslig
handleevne og bruk av tvang**

Hvorfor egen konvensjon?

- erkjennelse av at realisering av eksisterende menneskerettigheter krever egen konvensjon
- gir ikke nye menneskerettigheter
- konkretiserer virkemidler og tiltak
- Involvering av funksjonshemmede
- virkeliggjøring krever paradigmeskifte

DISKRIMINERINGEN

Historisk - formynderregime

Funksjonshemmede (som barn, kvinner og svarte) har blitt sett på som en gruppe som trenger ekstra beskyttelse. Det har legitimert:

- **fratakelse av grunnleggende rettigheter**
- **at andre bestemmer «ditt beste»**

Beskyttelse av «de svakeste» i stedet for å erkjenne at gruppen har en svak posisjon.

Norges posisjon i forhandlingene

Everyone has rights; rights are inherent.

Just as a newborn baby has legal rights, but must mature into legal capacity, there are situations where an adult's legal capacity may be compromised by a disability.

Norway cannot agree that everyone has legal capacity.

Learning disability, serious mental illness

DISKRIMINERINGEN

Eks. paradigmeskifte

- Rett til selvbestemmelse art 12
- Rett til privatliv art 22
- Rett til familieliv art 23
- Frihet fra tvang art 14
- Frihet fra tortur eller grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff 14
- Fritt og informert samtykke helsehjelp art 25

Eks. lover i strid med CRPD

- Vergemålsloven
- Kommunal helse- og omsorgslov kap 9
- Psykisk helsevernlov
- Pasient og brukerrettighetslov kap. 4A
- Steriliseringsloven § 4
- Abortloven § 4
- Ekteskapsloven § 2

DISKRIMINERINGEN

Art 14 Frihet og personlig sikkerhet

...at nedsatt funksjonsevne ikke i noe tilfelle skal rettferdiggjøre frihetsberøvelse.

...at mennesker med nedsatt funksjonsevne som berøves sin frihet gjennom en hvilken som helst prosess, har krav på garantier på lik linje med andre i samsvar med internasjonale menneskerettighetsbestemmelser, og skal behandles i samsvar med målene og prinsippene i denne konvensjon

DISKRIMINERINGEN

CRPD-kom anbefaling art 14

Oppheve alle lovbestemmelser som åpner for ufrivillig frihetsberøvelse på grunnlag av antatt eller faktisk funksjonsnedsettelse og tvungen behandling av mennesker med psykososiale eller kognitive funksjonsnedsettelse

Sørge for effektive rettsmidler for alle som er frarøvet sin frihet på grunnlag av faktisk eller antatt funksjonsnedsettelse

DISKRIMINERINGEN

Art 12 Likhet for loven

- Funksjonsnedsettelse legitimerer ikke umyndiggjøring
- Skifte fra å bestemme på vegne av andre, ut fra antakelse om hva som er andres beste, til å respektere rett til selvbestemmelse utfra ønsker, vilje og preferanser
- Alle skal ha tilbud om støtte til å ta egne beslutninger

Hva sier Norge?

- Skiller mellom retten til å ha rettigheter og retten til å utøve dem
- Holder fast på at noen ikke har mental evne til å være myndig, viser til barn
- Verger kan bestemme på vegne av andre hva som er deres beste, uten å kjenne dem

Norge svarte CRPD-komiteen

- **Begrensning av rettslig handleevne kan bare gjøres av domstolen, og bare dersom det er strengt nødvendig for å hindre at personen skader sine interesser betraktelig.**
- **Bare 220 personer er helt eller delvis fratatt rettslig handleevne**

DISKRIMINERINGEN

Vergemålsloven

- Mål å ivareta personens interesser
- Ikke å beskytte selvbestemmelse
- Hel eller delvis fratakelse av rettslig handleevne ved tingrettsdom § 68
- Utviklingshemmede fratas rettslig handleevne med legeerklæring § 33

CRPD-kom anbefaling art 12

- Erstatte vergemålsloven med ordninger for beslutningsstøtte som støtter den enkeltes vilje uavhengig av personens behov for støtte
- Etablere en rettslig prosedyre med sikte på å gjenopprette full rettslig handleevne
- Effektivt vern for utøvelse av rettslig handleevne som overvåkes og underlegges tilsyn

Norge svarte komiteen

When it comes to the interpretive declarations, the declarations has no bearing on the legal status on the Convention in Norwegian law, nor how the Convention is followed up by Norwegian authorities, including municipalities. Finally, it is also important to note that the CRPD is used more often than CEDAW in national court, even though CEDAW is incorporated into the Human Rights act.

HR-2016-01286-A

Norge har avgitt en særskilt erklæring til artikkel 14, bygget på den forståelse at konvensjonen tillater tvungen omsorg og behandling "når omstendighetene gjør slik behandling nødvendig som en siste utvei, og behandlingen er undergitt rettssikkerhetsgarantier".

DISKRIMINERINGEN

HR-2016-2591

Norges forpliktelser etter CRPD artikkel 12, endrer ikke vergemålslovens klare regel om at rettslig handleevne i økonomiske forhold kan fratas fullt ut. Det vises særlig til tolkningserklæringen som ble avgitt fra norsk side i tilknytning til ratifikasjonen av konvensjonen i 2013. Der forutsettes det at fratakelse av rettslig handleevne er i samsvar med konvensjonen. Uttalelser fra konvensjonsorganet CRPD-komiteen som går i annen retning, kan ikke tillegges avgjørende vekt.

DISKRIMINERINGEN

Hva handler dette om?

- Tradisjonelt: ideen om at beskyttelses- og omsorgshensyn legitimerer makt og tvang
- Selv om rettsvernet svekkes
- Menneskerettighetenes begrunnelse:
Beskytte alle borgere mot statlig bruk av makt og tvang, se sitatet fra Stortingsmelding nr. 10 (2014-2015):

DISKRIMINERINGEN

Tolkingserklæringer

- Tolkingserklæringer avgis når et land vil sikre seg rett til *antatt* innskrenkning av forpliktelsene og begrensning i rettighetene
- Norge avgir to tolkingserklæringer ved ratifiseringen av CRPD
 - Artikkel 12 Likhet for loven
 - Artikkel 14 Frihet og personlig sikkerhet

DISKRIMINERINGEN

Tolkningserklæring til artikkel 12

Norge anerkjenner at personer med nedsatt funksjonsevne har rettslig handleevne på lik linje med andre, i alle sammenhenger. Norge anerkjenner også forpliktelsene til å sikre at personer med nedsatt funksjonsevne mottar den støtte og bistand de trenger for å utøve sin rettslige handleevne. Norge erklærer videre dets forståelse av at konvensjonen tillater fratakelse av rettslig handleevne eller bistand til å utøve rettslig handleevne og/eller tvungent vergemål der (slike tiltak er nødvendige), som en siste utvei og underlagt kontrollmekanismer.

DISKRIMINERINGEN

Tolkningserklæring til artikkel 14/25

Norge anerkjenner at ethvert menneske med nedsatt funksjonsevne har rett til frihet og personlig sikkerhet og en rett til respekt for sin fysiske og psykiske integritet på lik linje med andre. Norge erklærer videre som sin forståelse at konvensjonen tillater tvungen omsorg og behandling (av mennesker, herunder tiltak iverksatt for å behandle psykiske lidelser, når omstendighetene gjør slik behandling nødvendig) som en siste utvei, og behandlingen er undergitt rettssikkerhetsgarantier.

DISKRIMINERINGEN

Hva handler dette om?

- Tradisjonelt: ideen om at beskyttelses- og omsorgshensyn legitimerer makt og tvang
- Selv om rettsvernet svekkes
- Menneskerettighetenes begrunnelse:
Beskytte alle borgere mot statlig bruk av makt og tvang, se sitatet fra Stortingsmelding nr. 10 (2014-2015):

DISKRIMINERINGEN

FN spes.rapp CRPD 2018

37. Thirteen States parties to the Convention have issued reservations and declarations upon ratification or accession, with the intention of limiting the implementation of article 12 and other related articles.

According to article 19 of the Vienna Convention on the Law of Treaties and article 46 of the Convention itself, reservations and declarations incompatible with the object and purpose of the Convention are not permitted.

Given the centrality of article 12 to the enjoyment and exercise of all rights set out in the Convention, such restrictions clearly contradict the object and purpose of the Convention, as they hinder and/or deny the full and equal enjoyment of all human rights and fundamental freedoms by all persons with disabilities.